

9A.2 PROPOSITION 2: STÄRKT FÖRMÅGA ATT TA ANSVAR FÖR STATS BIDRAGET

Återremitterad proposition 2: Stärkt förmåga att ta ansvar för statsbidraget

HANDLINGAR

1. Förslag på process och åtgärd för att stärka förbundsstyrelsens förmåga att säkerställa statsbidraget (sid 39)
2. Besluts punkt 15a.2 i stämmohandlingar för ordinarie förbundsstämma 2021 (för referens till ursprunglig handling med bilagor). [Hittas via denna länk](#).

HUVUDYRKANDEN

Förbundsstyrelsen föreslår att

Extra förbundsstämman beslutar

att fastställa föreslagen process och åtgärd för att stärka förbundsstyrelsens förmåga att proaktivt säkerställa statsbidraget och förebygga framtida felaktigheter.

9A.2.1 FÖRSLAG PÅ PROCESS OCH ÅTGÄRD FÖR ATT STÄRKA FÖRBUNDSSTYRELSENS FÖRMÅGA ATT SÄKERSTÄLLA STATS BIDRAGET

Bakgrund

Flera allvarliga missförhållanden i Studiefremjandets verksamhet har sedan 2014/2015 upptäckts, utretts och hanterats. Utöver dessa har ett antal mindre händelser visat på brister i verksamheten och villkorsefterlevnaden. Detta har skadat Studiefremjandets trovärdighet som statsbidragsmottagare. Flera åtgärds paket har satts och givit effekt, men tilliten till organisationens förmåga att ta ansvar för offentliga bidrag är trots det inte återupprättad.

På Folkbildningsrådets uppdrag genomfördes ett stort genomlysningsprojekt under 2020, kallat projekt Fenix, där hela organisationen involverades i att särskåda verksamheten. Fenix har givit Studiefremjandet många viktiga lärdomar som kommer kunna ligga till grund för såväl ett utökat kvalitetsarbete som ny verksamhetsutveckling. Granskningsrapporten gjorde också att Folkbildningsrådets styrelse kunde godkänna Studiefremjandet för 2018 års verksamhet, ett beslut som blivit bordlagt flera gånger i väntan på en mer grundlig verksamhetsgenomgång.

Folkbildningsrådets styrelse gör dock bedömningen "att förbunds nivån idag inte i tillräcklig utsträckning kan ta ansvar för hur statsbidraget används i organisationens alla delar"¹. Folkbildningsrådet pekar också på att de, framför allt informella, styrmedel som Studiefremjandet tillämpar "skapar betydande problem att säkra en god folkbildningsverksamhet genom hela organisationen"¹. Ett exempel på åtgärder som Folkbildningsrådet lyfter är att göra organisatoriska förändringar som stärker sammanhållningen i organisationen.

Folkbildningsrådets styrelse beslöt den 17 mars 2021 att:

- *uppdra till generalsekreteraren att begära in en redogörelse för hur Studiefremjandet avser att stärka riksförbundets förmåga att säkerställa att statsbidraget används korrekt i hela organisationen,*
- *uppdra till generalsekreteraren att regelbundet följa upp de åtgärder Studiefremjandet vidtar, samt*
- *uppdra till generalsekreteraren att om Studiefremjandet inte tydligt kan visa på avsedda resultat i form av stärkt kapacitet att ta ansvar för statsbidraget under år 2021–22 inleda prövning av Studiefremjandet som statsbidragsmottagare.*

Som ett viktigt första steg för att omhänderta och arbeta vidare med Folkbildningsrådets krav på Studiefremjandet beslöt förbundsstämman på sitt ordinarie möte i maj 2021 att:

¹ Citat ur ärendet från Folkbildningsrådets styrelsebeslut den 17 mars 2021.

- uppdraga till den nyvalda förbundsstyrelsen att genomföra en dialogprocess med Studieförbundet Studieförbundet medlemsorganisationer och avdelningar för att arbeta fram konkreta förslag på åtgärder för att stärka riksförbundets förmåga att säkerställa att statsbidraget används korrekt i hela organisationen, samt
- till den extra förbundsstämman hösten 2021 återkomma med konkreta förslag som följer på processen, samt
- fastställa ”Principer och utgångspunkter för dialogprocessen” enligt nedan.

Principer och utgångspunkter för dialogprocessen

Fortsatt statsbidrag som högsta prioritet

Det högst prioriterade målet med processen och med förslagen på åtgärder ska vara att undvika att Studieförbundet prövas som statsbidragsmottagare. Studieförbundet har inte råd att chansa och organisationen måste visa på självinsikt och handlingskraft för att återuppbygga förtroendet.

Deltagaren i centrum

En viktig utgångspunkt i diskussionerna och i formandet av förslag ska vara att sätta deltagaren och studiecirkelledaren i centrum, i linje med vad strategi 2131 pekar ut. Hela organisationen är sekundär till deltagarens bildningsresa tillsammans med andra. Organisationens är alltså att betrakta som en stödstruktur till själva studiecirkeln.

Likvärdigt stöd för medlemsorganisationerna över hela landet

I såväl Fenix som 2131 framkommer tydligt att Studieförbundet medlemsorganisationer förväntar sig ett mer likvärdigt stöd och verksamhet över hela landet. Inriktningar och överenskommelser som Studieförbundet och en medlemsorganisation enas om måste kunna implementeras och följas upp i hela Studieförbundet.

En organisation för framtiden

En princip för diskussionerna och de förslag som ska arbetas fram är att försöka skapa en organisation som är långsiktigt hållbar och inte bara reaktivt försöka uppnå de krav som Folkbildningsrådet ställer. I långsiktigheten inkluderas att Studieförbundet ska kunna fortsätta finnas i hela Sverige. Studieförbundet alla delar måste också vara ekonomiskt stabila och ha kraft för såväl drift, tillfälliga motgångar och utveckling. Åtgärderna ska också syfta till att förbereda Studieförbundet för att kunna genomföra och leverera på strategi 2131 så snart den är fastställd.

Organisationskultur för ett Studieförbundet

En viktig målsättning med arbetet är att åtgärderna ska ge förutsättningar för att Studieförbundet ska komma till rätta med att olika organisationskultur råder, och under lång tid rått, i olika delar av organisationen. Parallellt med detta har konfliktnivån varit hög inom organisationen och det går att ställa sig frågan hur det ska vara möjligt för organisationen att med nuvarande organisatoriska förutsättningar ta sig till en punkt där interna konflikter inte styr agendan.

Säkerställandet av likvärdighet gällande en bra arbetsmiljö, ett gott ledarskap och en gemenskapskänsla i och med hela organisationen ska ha hög prioritet.

Helhetsperspektiv

Utgångspunkten för diskussionerna och för åtgärdsförslagen ska vara att ta ett helhetsgrepp om Studieförbundets behov och utmaningar. Lösningförslagen ska så långt det är möjligt adressera helheten av organisationens utmaningar.

Tydlighet och förutsägbarhet

Åtgärderna som processen ska leda fram till ska hjälpa organisationen att bli tydligare och mer förutsägbar. Det ska vara enkelt att som nyanställd eller nyvald förtroendevald komma in i och förstå organisationen. De olika delarna i Studieförbundet ska ha tydliga, och uttalade, roller, uppdrag och mandat. Det ska inte råda tvivel om vem eller vilka som fattar beslut om vad.

Delaktighet och beslutsförmåga

Dialogprocessen ska präglas av delaktighet. Detta innebär att medlemsorganisationerna samt förtroendevalda i Studieförbundet ska ges möjlighet att bidra till diskussionerna och att komma med förslag. Samtidigt behöver processen leda till resultat vilket gör att majoritetens syn och vilja måste få prioritet, även om konsensus och enighet är eftersträfvansvärt.

Arbete och dialogprocess inför extra stämma 9 oktober

Förbundsstyrelsens initiala prioriteringar och ställningstaganden

Förbundsstyrelsen beslutade i juni 2021 om ett antal prioriteringar och ställningstaganden i ovan nämnda principer och utgångspunkter för att få hållbara och kvalitativa beslut som i första hand skulle stärka förbundsstyrelsens förmåga att säkerställa statsbidraget i enlighet med Folkbildningsrådets skrivelse och ge Studieförbundet som helhet stärkt förmåga att hantera framtida utmaningar. Fokus för processen har varit dialog och förankring för att genom ett Studieförbundet och med gemensam vilja kunna ta ansvar för det förtroende vi fått att hantera offentliga medel.

Prioriteringarna innebar att inför stämman:

- 1. Föreslå konkreta åtgärder för att stärka förbundsstyrelsens förmåga att säkerställa statsbidrag**
2. Föreslå ekonomiska ramar för riksförbundet

Som process efter extrastämman:

3. Ekonomiskt hållbar organisation som helhet – beredningsgruppen för ekonomi
4. Utbildning – förbundsstyrelsen uppdrar till tf förbundschef att utse arbetsgrupp
5. Demokrati och värdegrund – förbundsstyrelsen utser arbetsgrupp

Åtgärd för att säkerställa statsbidraget

Inledning

I de senaste årens händelser av felaktig hantering av statsbidrag har fokus varit på reaktiva åtgärder. I de händelser som förekommit har det gemensamma varit ett arbetssätt med hantering av orimliga volymer och ett särskilt förhållningssätt till bidragsvillkoren som legat som grund, i kombination med bristande riktlinjer och rutiner. Händelserna hade kunnat förebyggas och troligen till största del begränsats med den metod som presenteras nedan och i framtiden kan Studiefremjandet även ta fasta på lärdomar för att ständigt utveckla det interna kvalitetsarbete som en lärande organisation.

I Studiefremjandets stora granskningsprojekt Fenix identifierades ett stort behov av proaktiva åtgärder och samsyn i arbetssätt i kombination med utbildningsbehov. Det var tydligt att organisationen nationellt de senaste åren inte i tillräcklig utsträckning diskuterat och enats kring arbetssätt och förhållningssätt gällande anordnarskap, rimlighetsbedömning och bidragsvillkor. För att ha ett kvalitativt och reflekterande arbetssätt i förhållande till bidragssystem och föränderlig omvärld krävs ständig utbildning och verktyg för tydlighet, handledning och gränsdragning i verksamheten, för att både förtroendevalda och tjänstepersoner ska kunna ta sitt ansvar i förhållande till bidragsvillkoren.

Metod

Under sommaren har en arbetsgrupp av verksamhetschefer utsedda av förbundschef berett ärendet kring metod för att proaktivt kunna säkerställa statsbidraget. Som metod föreslås en av delarna från Studiefremjandets granskningsprojekt Fenix. Den avser en kombination av kvalitativ och kvantitativ metod och involverar alla verksamhetsutvecklare. Den adresserar också direkt den problematik som varit när felaktigheter upptäckts – en blottläggning av arbetssätt gällande volym per samverkanspart och stora utbetalningar, men den hjälper även till att finna guldkorn hos respektive avdelning som kan delas som goda exempel mellan avdelningar och i lokalsamhället.

Efter lärdomar från årets särskilda kontroll, regionala risk- och väsentlighetsanalyser, problematisering av anordnarskap och rimlighet sammanställs en rapport från varje avdelning. Rapporten återger ett samlat resultat inklusive en utvecklingsplan som varje verksamhetschef analyserat och stämt av med förbundschef och riksförbundets kvalitetsansvarige. Rapporten beslutas sedan av respektive avdelningsstyrelse. Samtliga avdelningars rapporter delges förbundsstyrelsen som genom detta erhåller en samlad vetskap om strukturer samt arbetssätt i varje avdelning och kan då vid behov agera på utvecklingsplanerna i syfte att förebygga felaktigheter. Rapporten inklusive utvecklingsplan lämnas till avdelningens bidragsgivare för transparens kring regionala/lokala samverkanspartner. Rapporten tar fasta på att ändra arbetssätt i den riktning Folkbildningsrådet uppmärksammar i sitt årliga uppföljningsbrev.

Roller och ansvar

Studiefremjandet, riksförbundet utarbetar en gemensam mall och instruktion, liksom en genomgång av materialet och levererar varje år till avdelningarna den statistik på de största samverkansparterna och utbetalningarna per verksamhetsutvecklare som ska bearbetas i respektive avdelning.

I rapporten finns en tydlig roll- och ansvarsfördelning från verksamhetsutvecklare upp till förbundsstyrelse. Denna internkontrollmetod blir en del av organisationens systematiska kvalitetsarbete och tydliggör verksamheten för förtroendevalda samt ger ett bättre underlag för beslut.

Denna åtgärd för att säkerställa statsbidrag kombineras med utarbetande av en styrmodell för Studiefremjandet under hösten 2021. Avsikten med styrmodellen är att tydliggöra en gemensam struktur och gemensamma arbetsätt för styrning, planering och uppföljning av hela Studiefremjandets verksamhet, inbegripet även roller och ansvar i organisationen. Styrmodellen är del av förbundsstyrelsens förslag till att stärka förmågan att säkerställa statsbidraget, liksom metoden som tar fasta på lärdomarna från granskningsprojektet Fenix samt delarna i ett framtida utvecklingsarbete i enlighet med Strategi 2131.

Övrigt

Studiefremjandet har med insikt tagit till sig den uppmaning som framförts av Folkbildningsrådet. Vid ordinarie förbundsstämma i maj fick den nya förbundsstyrelsen bland annat i uppdrag att genomföra dialogprocess med medlemsorganisationer och avdelningar för att arbeta fram konkreta förslag på åtgärder för att stärka riksförbundets förmåga att säkerställa att statsbidraget används korrekt i hela organisationen. Processen påbörjades direkt efter stämman i enlighet med fastställda principer som redogjorts tidigare i detta ärende.

Arbetet har varit inkluderande, transparent och har speglat en gemensam anda och vilja att komma till rätta med de problem som förekommer/förekommit. Arbetet har inletts och förslag på åtgärder har arbetats fram i samförstånd. Ett omställningsarbete tar tid och utgångspunkten för att lyckas ligger i viljan till samarbete och kompromissande – att lösa det tillsammans. En del konkreta förslag har tagits fram till extra stämman och är ett viktigt första steg. Efter stämman fortsätter arbetet med att implementera och vidareutveckla olika styrmedel (till exempel i form av olika dokument och utbildning) och processer. Detta kommer framöver att ske i fortsatt inkluderande dialogform.

Förslag till beslut

Förbundsstyrelsen föreslår att

Extra förbundsstämman beslutar

att fastställa föreslagen process och åtgärd för att stärka förbundsstyrelsens förmåga att proaktivt säkerställa statsbidraget och förebygga framtida felaktigheter.